

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích

Archiv obce Tis u Blatna

[1925]–1937

Inventář

EL NAD č.: 1064

AP č.: 295

Kateřina Nová, Zuzana Kliková

Plasy 2012

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního fondu	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	5
III. Archivní charakteristika archivního fondu	5
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	5
Seznam použitých pramenů a literatury	6
Inventární seznam	8

I. Vývoj původce archivního fondu

Tis u Blatna (něm. Tiss/Tyß bei Pladen) leží 13 km východně od Žlutice na stejnojmenném katastrálním území v nadmořské výšce 605 m. Ves byla patrně pojmenována podle stromu *tis*, u kterého byla založena. Tis je poprvé zmiňován roku 1227 v závěti příslušníka mostecké větve rodu Hrabišiců, Kojaty. V roce 1253 je uváděn coby součást majetku řádu křížovníků s červenou hvězdou. V průběhu husitských válek byla ves připojena k hradu Rabštejnu, při němž zůstala až do roku 1817, poté se stala součástí chyšského panství Prokopa Lažanského.

V roce 1848 došlo ke zrušení poddanství, a tím i patrimoniální správy, která pokračovala ve své úřední činnosti ještě po přechodnou dobu do roku 1850. Nejnižším správním článkem se staly samosprávné místní obce, a to na základě tzv. Stadionova prozatímního obecního zřízení č. 170/1849 ze dne 17. března 1849. Vycházelo se hlavně z josefínských katastrálních obcí, s tím rozdílem, že sídliště se mělo stát buď obcí, anebo součástí obce jako tzv. osada. Na Stadionovo prozatímní obecní zřízení pak v mnohém navazoval v roce 1862 vydaný rámcový říšský obecní zákon (č. 18/1862 říšského zákoníku), který měl v některých svých ustanoveních přímou platnost, zatímco jiné jeho předpisy byly realizovatelné prostřednictvím zemských prováděcích zákonů. V roce 1864 tak vešlo v platnost obecní zřízení a řád volební pro Čechy (č. 7/1864 zemského zákoníku českého), podrobněji rozvádějící ustanovení o místní obci a její působnosti (samostatné a přenesené), o osobách v obci a domovském právu, o dohledu nad obcí, o hospodářství obcím atd.

Tis u Blatna patřil až do roku 1850, kdy začaly fungovat nové politické orgány, k panství Chyše. V novém územněsprávním členění připadla obec Tis do politického a soudního okresu Žlutice v Chebském kraji. Pouze v letech 1855–1868 náležela do správního obvodu smíšeného okresního úřadu ve Žluticích. Místní obec Tis zahrnovala také osadu Nový Dvůr (Neuhof), samotu Nový Domek (Neuhäusel), skupiny chalup Na Kolnách (Schupfenhäusel) a Sklárna (Glashütte). V obci se nacházelo sídlo farního úřadu pro Tis a Kračín, pouze osada Neuhof příslušela farou a školou k Rabštejnu nad Střelou. Škola v Tisu je v regionální literatuře poprvé zmiňována na sklonku 18. století, v roce 1926 k ní přibýly další dvě školy, obecná a mateřská, jež byly zřízeny pro zdejší českou menšinu.

Místní, převážně německé obyvatelstvo se živilo jednak zemědělstvím, jednak prací v lesích a v místních žulových lomech. Od 1. poloviny 19. století fungovaly v částech Glashütte a Neuhof¹ dvě vrchnostenské sklárny, jež byly pronajímány a v nichž byli zaměstnáváni především čeští dělníci. Provoz v poslední z nich byl ukončen mezi léty 1912–1913. Podle popisu školních okresů z roku 1889 byla v osadě Neuhof dokonce v činnosti soukromá škola Ústřední matice školské, do které docházely děti českých sklářů.

Podle Stadionova prozatímního obecního zřízení, tak i podle roku 1864 vydaného obecního zřízení a řádu volebního byly v obci ustaveny dva orgány – obecní výbor (volený na tři roky) a obecní představenstvo. Obecní výbor byl kolegiální orgán, rozhodující většinou hlasů. Měl usnášecí a dozorčí moc a ze svého středu si volil obecní představenstvo, složené z obecního představeného – starosty, jenž prováděl usnesení obecního výboru, a alespoň dvou radních. V roce 1919 pak vstoupila v platnost novelizovaná ustanovení o volebním řádu a o obecním zřízení (zákony č. 75/1919 Sb. a č. 76/1919 Sb.). V čele obce tak stálo obecní zastupitelstvo (dřívější obecní výbor), které si ze svého středu volilo obecní radu (dřívější obecní představenstvo), tvořenou starostou a radními.

O fungování obecní samosprávy v Tisu u Blatna se v pramenech nedochovaly téměř žádné informace. Z farní kroniky lze získat jen zlomkovité údaje o některých obecních volbách z období první republiky. Po záboru českého pohraničí v roce 1938 se obec Tis u Blatna stala

¹ Kotyškův místopis uvádí k roku 1895 sklárny zvané „Tysská Sklená hut“, „Tysská Schuppe“ a „Tysské Nové Domky“.

součástí Říšské župy Sudety, náležela do obvodu vládního prezidenta v Chebu se sídlem v Karlových Varech a spadala do působnosti Landráta ve Žluticích. Nařízením ze dne 10. listopadu 1938 bylo s platností od 20. listopadu 1938 na sudetoněmeckém území zavedeno německé obecní zřízení (Deutsche Gemeindeordnung) z 30. ledna 1935. Podle příručky „*Ortsbuch für den Reichsgau Sudetenland*“ byl v roce 1939 starostou obce Franz Frank.

Činnost Obecního úřadu v Tisu u Blatna, z níž se dochovala pouze pamětní kniha obce, byla v roce 1945 ukončena ustavením místní správní komise.

Počet obyvatel a domů

Rok	Počet obyvatel	Počet domů
1850	374	neuvedeno
1869	535	71
1880	632	77
1890	567	81
1900	559	85
1910	636 ²	82
1921	422 ³	82
1930	642 ⁴	92

Seznam doložených starostů⁵

Franz Haßmann	?–1923 (?)
Josef Eger	?–1929 (?)
Josef Schadek	?–1933 (?)
Rudolf Mader	?–1938 (?)
Franz Frank	1938 (?)–1945 (?)

² Z toho 164 Čechů a 472 Němců

³ Z toho 41 Čechů, 377 Němců a 3 Židé

⁴ Z toho 205 Čechů a 427 Němců

⁵ Dle příručky „Kreis Luditz“

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Fond Archiv obce Tis u Blatna tvoří pouze pamětní kniha obce z let [1925]–1937, která byla do plaského okresního archivu převzata 13. února 2000 (č. př. 09/00) z Muzea a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici. Z dochované archiválie není evidentní, kde a jakým způsobem byla za existence obecního úřadu ukládána, ani za jakých okolností se do okresního muzea dostala.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Původcem archivního fondu AO Tis u Blatna je Obecní úřad v Tisu u Blatna. Pořádání a inventarizace proběhly na základě metodického pokynu Archivní správy MV (Metodický návod na pořádání a inventarizaci archivních fondů Archiv obce, Archivní správa MV v Praze dne 31. ledna 2000, čj. AS/1-284/2000) a Metodického pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek z 12. 3. 2010 (čj. SOAP/006-0767/2010).

Nedochovaly se žádné zprávy či protokoly o možných archivních prohlídkách či skartacích. Během současného pořádání nebyly vyřazeny žádné písemnosti. Celková metráž fondu činí 0,05 bm. Časový rozsah fondu, resp. kroniky byl změněn z původního 1932–1937 na [1925]–1937.

Archiválie je psaná německy a byla zařazena do I. kategorie. Z knihy bylo neznámo kdy vytrženo několik listů, konkrétně chybí stránky 1–6, 13, 14, 19, 20, 31, 32, 37–40, 49, 50, 57, 58, 75, 76, 81, 82, 109, 110, 133, 134, 151–156, 159, 160, 251, 252, 265, 266, 339, 340, proto došlo zřejmě i k uvolnění vazby. Některé listy byly v minulosti navíc pomačkány a vystaveny působení plísni a insektu. Přes tato vesměs drobnější poškození je ale kronika dobře čitelná a v době zpracování se nacházela ve vyhovujícím stavu. Restaurátorský a konzervátorský zásah tak není nutný.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Dochovaná pamětní kniha obce, založená učitelem Franzem Kaunznerem, poskytuje řadu cenných informací o Tisu i jeho okolí. Kronikář v ní popsal geografickou polohu obce a její historický vývoj, také zapsal místní pověsti, zvyky, obyčeje a texty lidových písní a říkadel. Naopak vůbec se nezmiňuje o činnosti zdejší obecní samosprávy nebo alespoň některých jejích čelních představitelích. Část pamětní knihy (s. 234–352), pojednávající o starších dějinách obce a okolí, přeložil v 70. letech 20. století manětínský archivář Jindřich Nacházel. Další údaje o vývoji v Tisu a v omezené míře i obecní samosprávě lze získat z farní kroniky uložené ve fondu Farní úřad Tis u Blatna.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Fond Archiv obce Tis u Blatna uspořádala Kateřina Nová a Zuzana Kliková. Inventář zpracovala Zuzana Kliková v září 2011 a čistopis pomůcky zhotovila v květnu 2012 ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

Seznam použitých pramenů a literatury

I. Prameny

- NACHÁZEL, Jindřich. *Pamětní kniha Tis u Blatna – překlad str. 234–235*. Manětín, 1975.
- Ortsbuch für den Reichsgau Sudetenland*. Haida, 1939.
- Popis obecného školství v Království českém*. Praha, 1889.
- Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaseirthum Oesterreich*, 1849.
- Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaseirthum Oesterreich*, 1862, Teil IV., (Nr. 13, 5. 3.).
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1919 (částka 16., 31. 1. a 7. 2.).
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1945 (částka 3., 5. 5.).
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1922 (částka 7., 28. 1.).
- SCHWARZ, František. *Výklad zákona obecního: zřízení obecní a řád volení v obcích*. Praha, 1898.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1872.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1886.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1893.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1907.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1913.
- Statistický lexikon obcí v Čechách*. Praha, 1924.
- Statistický lexikon obcí v Zemi české*. Praha, 1934.
- Verzeichniss der Orts-Gemeinden im Königreiche Böhmen*. Prag, 1861.
- Zákony a nařízení pro Království české*, 1864 (částka 2., 16. 4.).
- Zevrubný popis rozdělení země Království českého*. Praha, 1854.

II. Literatura

- BUKAČOVÁ, Irena. Tis u Blatna ve světle písemných pramenů. *Vlastivědný deník* č. 4, 1995, s. 10–11.

BUKAČOVÁ, Irena – FÁK, Jiří a kol. *Severní Plzeňsko I. Historicko-turistický průvodce* č. 6. Plzeň, 1996.

FLÖGEL, Jaroslav. *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře*. Praha, 1933.

Heimatbuch des Kreises Luditz. [Eichstätt, 1971].

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha, 2005.

KOTYŠKA, Václav. *Úplný místopisný slovník Království českého*. Praha, 1895.

NOVÁKOVÁ, Božena a kol. *Zeměpisný lexikon ČR. Obce a sídla N–Ž*. Praha, 1991.

PALACKÝ, František. *Podrobný popis Království českého*. Praha, 1848.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. IV. díl – S–Ž*. Praha, 1957.

Představujeme obce regionu: Tis u Blatna. *Kronika regionu. Kralovicko. Manětínsko. Plasko*. č. 3, 2005/2006, s. 2.

TRÄGER, Gertrud. *Kreis Luditz. Eine Topographie*. Eichstätt, 1993.

VRBATA, Jaroslav. Přehled vývoje veřejné správy v odtržených českých oblastech v letech 1938–1945. *Sborník archivních prací*, 1962, roč. 7, č. 2, s. 45–87.

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Ev. jednotka
Knihy			
1	Pamětní kniha	[1928]–1937	K 1

Název archivní pomůcky:	Archiv obce Tis u Blatna
Značka archivního fondu:	AO Tis u Blatna
Časový rozsah:	[1925]–1937
Počet evidenčních jednotek:	1 (1 úřední kniha)
Počet inventárních jednotek:	1
Rozsah v bm:	0,05
Stav ke dni:	
Zpracovatelé archivního fondu:	Kateřina Nová, Zuzana Kliková
Zpracovatel archivní pomůcky:	Zuzana Kliková
Počet stran:	10
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Karel Rom 30. 5. 2012, čj. SOAP/060-163/2012